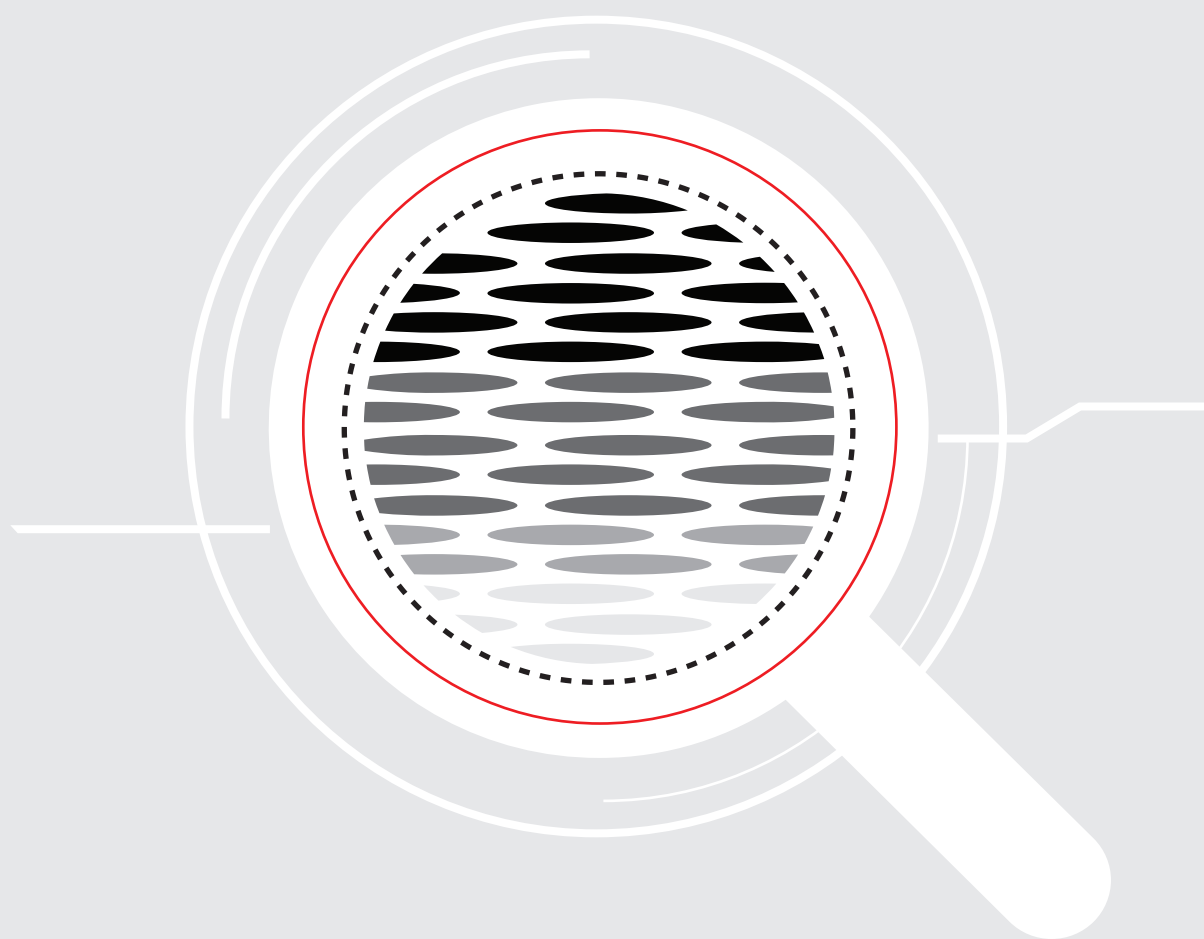

FOCUS **ΕΝΑ** ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΝΕΡΓΙΑ, ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: 2009-2023

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Εισαγωγή

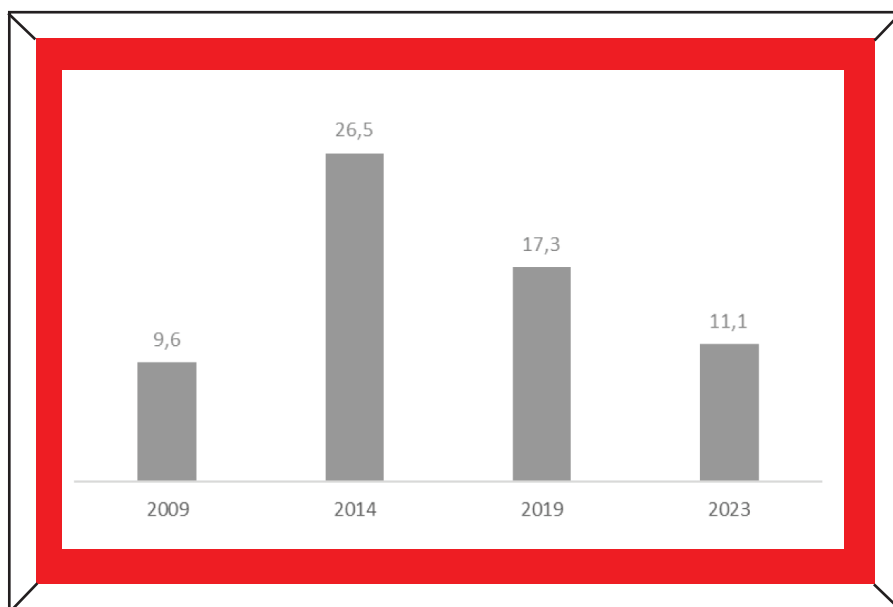
Η σημαντικότερη επίπτωση της οικονομικής κρίσης που έπληξε την Ελλάδα το 2010 ήταν η αύξηση της ανεργίας. Αυτό αποτέλεσε την κύρια αιτία της μείωσης των εισοδημάτων και το οξύτερο κοινωνικό πρόβλημα. Συνεπώς, η έξοδος από την οικονομική κρίση και η αποκατάσταση της ομαλότητας αποτυπώνονται κατά κύριο λόγο στη μείωση της ανεργίας.

Το κείμενο που ακολουθεί περιγράφει συνοπτικά την εξέλιξη των βασικών μεγεθών στην αγορά εργασίας από το 2009 μέχρι το 2023 και αναδεικνύει ποσοτικές και ποιοτικές διαστάσεις των μεταβολών του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης που καθόρισαν την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας. Για λόγους απλούστευσης της παρουσίασης, γίνεται διάκριση ανάμεσα σε τρεις χρονικές περιόδους: την κρίση (2009-2014), την πρώτη επαναφορά (2014-2019) και τη δεύτερη επαναφορά (2019-2023).

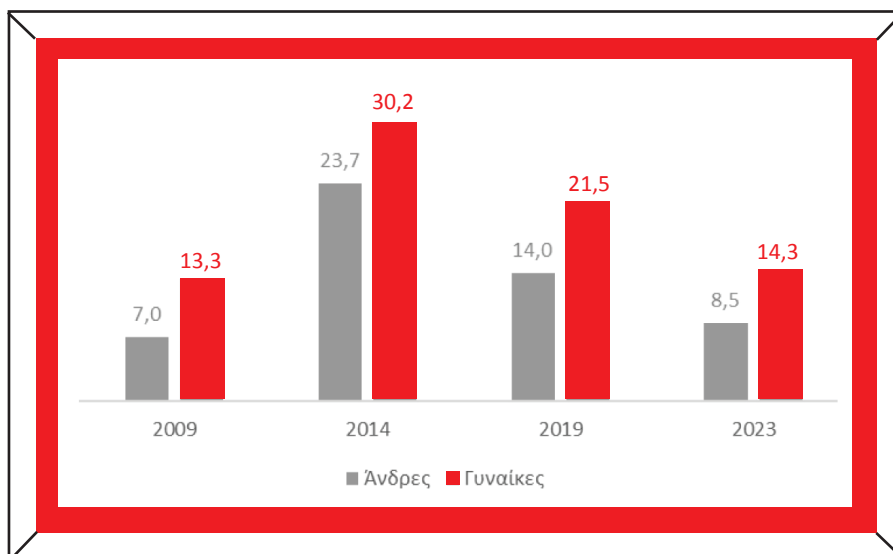
1. Ποσοστό ανεργίας

Όπως βλέπουμε στο Διάγραμμα 1, από τα στοιχεία της Eurostat, το 2009 το ποσοστό ανεργίας ήταν 9,6% και μέχρι το 2014 εκτινάχθηκε στο 26,5%. Από εκεί και μετά ξεκίνησε η αποκλιμάκωσή του, στο 17,3% το 2019 και στο 11,1% το 2023.

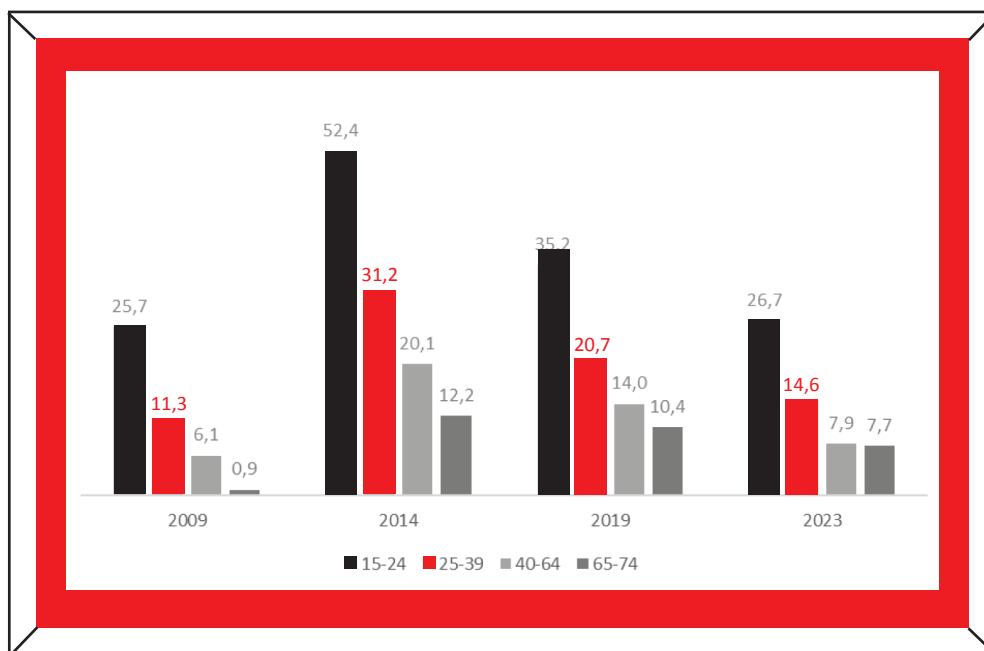
Διάγραμμα 1. Ποσοστό ανεργίας

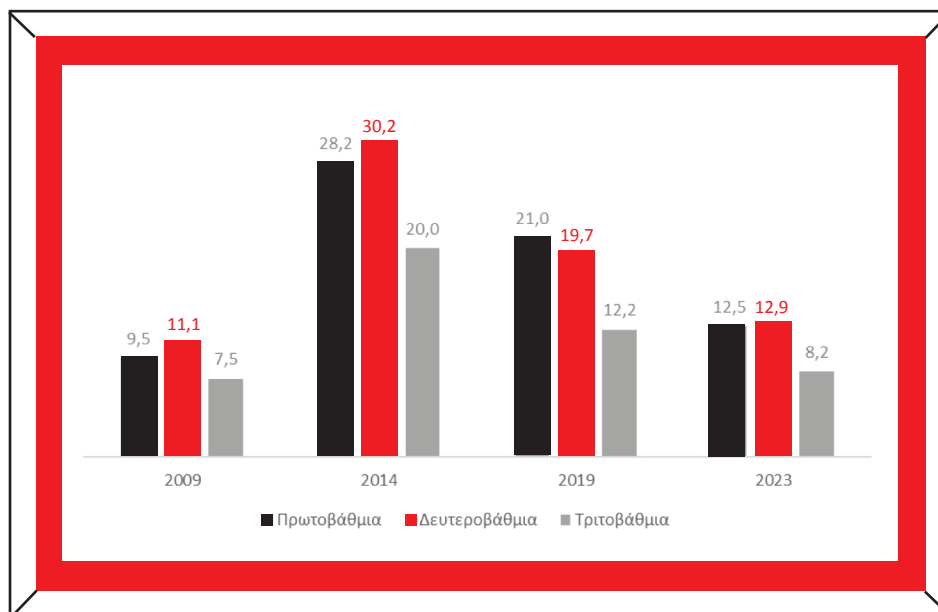
Πέρα από το συνολικό ποσοστό ανεργίας, υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο των ανέργων. Ειδικότερα, όπως δείχνει το Διάγραμμα 2, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών υπερβαίνει σημαντικά εκείνο των ανδρών. Οι μεταβολές τους ωστόσο κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση και μπορούμε να δούμε τη μεγάλη αύξηση στην περίοδο 2009-2014 και τις σημαντικές μειώσεις στις επόμενες δύο περιόδους (2014-2019 και 2019-2023). Η μεταξύ τους διαφορά παραμένει σταθερή κοντά στις 6 ποσοστιαίες μονάδες.

Διάγραμμα 2. Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο

Παρόμοια διαφοροποίηση μπορούμε να δούμε και ανάλογα με την ηλικία των ανέργων. Το Διάγραμμα 3 δείχνει τα ποσοστά ανεργίας τεσσάρων ηλικιακών ομάδων. Τα υψηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στις χαμηλότερες ηλικίες και μειώνονται όσο ανεβαίνει η ηλικιακή κατηγορία. Και πάλι ακολουθούν παρόμοιες τάσεις σε κάθε χρονική περίοδο, αξίζει όμως να επισημανθεί η ανώτερη ηλικιακή ομάδα, εκείνη των 65-74 ετών, που, ενώ το 2009 δεν είχε σχεδόν καθόλου ανεργία, το 2023 καταγράφει συγκρίσιμο ποσοστό ανεργίας με την ηλικιακή ομάδα 40-64 ετών.

Διάγραμμα 3. Ποσοστό ανεργίας κατά ηλικιακή ομάδα

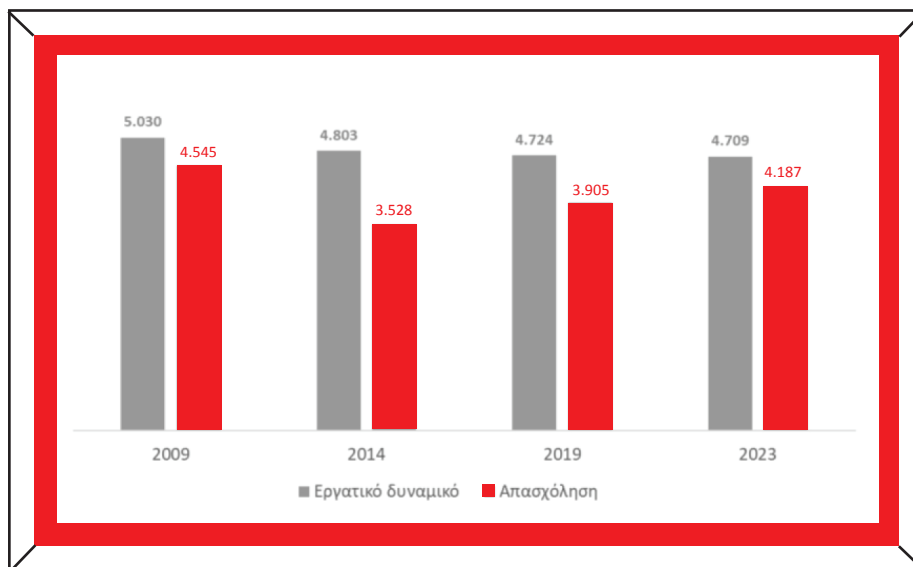
Το εκπαιδευτικό επίπεδο φαίνεται να επηρεάζει επίσης το ποσοστό ανεργίας. Στο Διάγραμμα 4 βλέπουμε πως το ποσοστό ανεργίας των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικά χαμηλότερο από εκείνα των αποφοίτων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία είναι αρκετά κοντά μεταξύ τους.

Διάγραμμα 4. Ποσοστό ανεργίας κατά βαθμίδα εκπαίδευσης

2. Εργατικό δυναμικό και απασχόληση

Το ποσοστό ανεργίας υπολογίζεται ως ο λόγος των ανέργων προς το σύνολο του εργατικού δυναμικού. Το εργατικό δυναμικό, με τη σειρά του, είναι το σύνολο των ατόμων που συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και διακρίνεται σε εκείνα που έχουν μια θέση εργασίας (απασχόληση) και εκείνα που δεν έχουν και αναζητούν ενεργά μια θέση εργασίας (ανεργία). Επομένως, η ανεργία δίνεται από τη διαφορά του εργατικού δυναμικού από την απασχόληση και, αν διαιρεθεί με το σύνολο του εργατικού δυναμικού, μας δίνει το ποσοστό ανεργίας. Η ανεργία μειώνεται όταν αυξάνεται η απασχόληση ή/και όταν μειώνεται το εργατικό δυναμικό. Αξίζει λοιπόν να εξετάσουμε τις αντίστοιχες μεταβολές του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης στην περίοδο από το 2009 μέχρι το 2023.

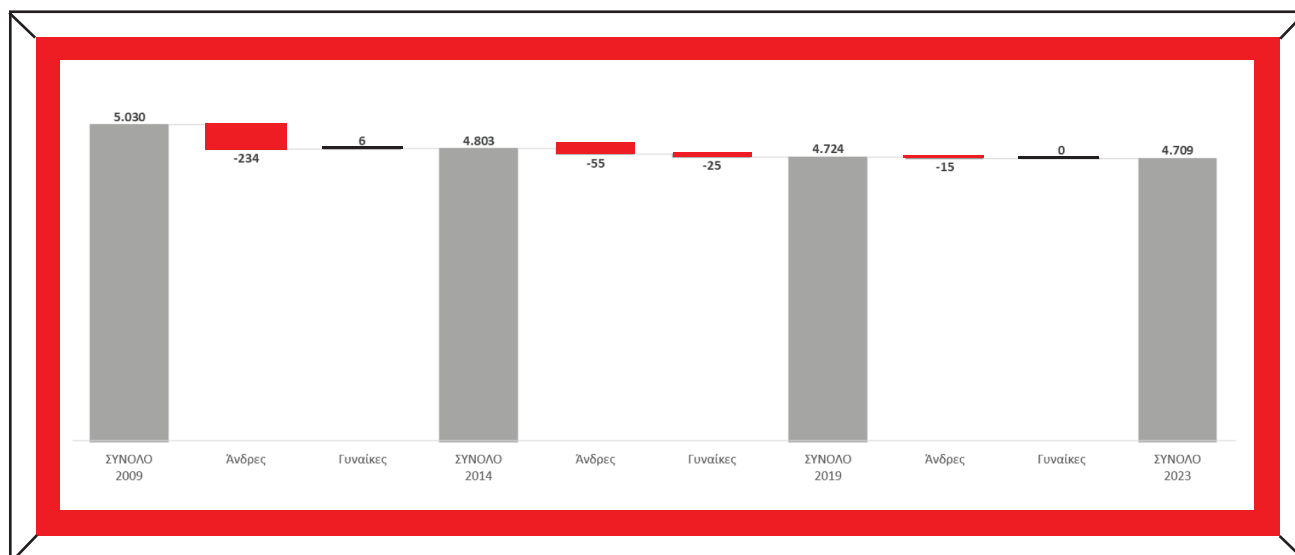
Καταρχάς, όπως δείχνει το Διάγραμμα 5, τόσο το εργατικό δυναμικό όσο και η απασχόληση το 2023 ήταν χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2009 κατά 321 και 358 χιλιάδες άτομα, αντίστοιχα. **Οι μεγαλύτερες μειώσεις πραγματοποιήθηκαν στην περίοδο 2009-2014, όπου το εργατικό δυναμικό συρρικνώθηκε κατά 227 χιλιάδες, αλλά η απασχόληση κατά περισσότερο από 1 εκατ. άτομα. Σε αυτή τη ραγδαία μείωση της απασχόλησης οφείλεται η εκτίναξη της ανεργίας, παρά τη μείωση του εργατικού δυναμικού. Από εκεί και μετά, το εργατικό δυναμικό συνεχίζει να μειώνεται, αλλά η απασχόληση αυξάνεται και οι δύο μεταβολές συνεισφέρουν στη μείωση του ποσοστού ανεργίας.**

Διάγραμμα 5. Εργατικό δυναμικό και απασχόληση (χιλ. άτομα)

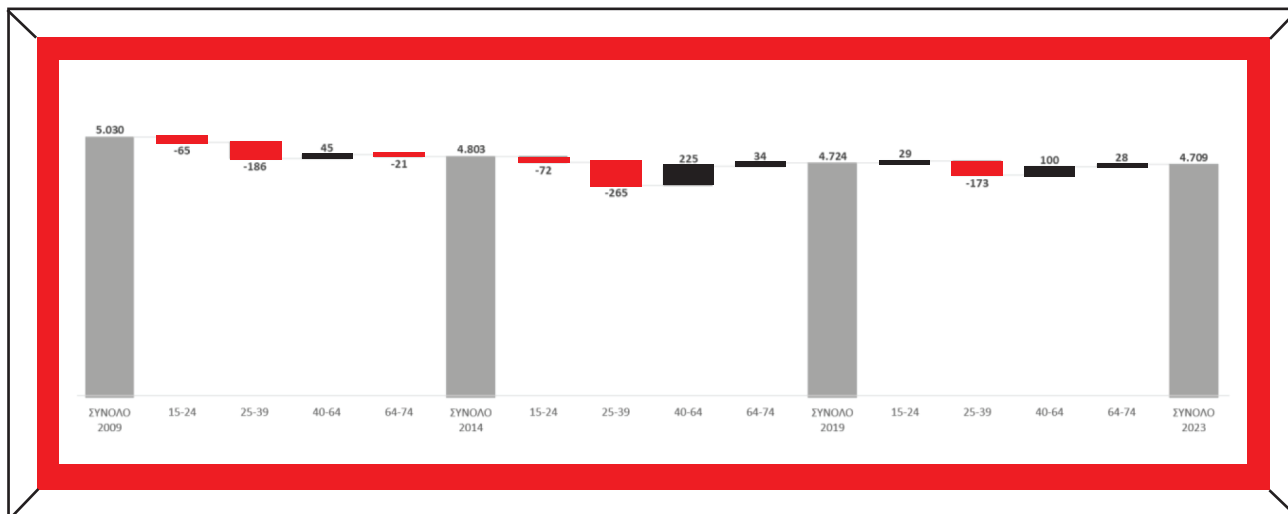
Πέρα από τα συνολικά μεγέθη, έχει ενδιαφέρον να δούμε την ποιοτική διάσταση, εξετάζοντας τη σύνθεση των μεταβολών του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης κατά φύλο, ηλικία και εκπαιδευτικό επίπεδο.

3. Εργατικό δυναμικό

Τα στοιχεία του εργατικού δυναμικού προέρχονται από τη Eurostat. Ξεκινώντας από τη διάσταση του φύλου, το Διάγραμμα 6 δείχνει τις μεταβολές στη σύνθεση του εργατικού δυναμικού μεταξύ ανδρών και γυναικών. Βλέπουμε ότι στην περίοδο 2009-2014 η πτώση του εργατικού δυναμικού αφορούσε αποκλειστικά τους άνδρες, ενώ οι γυναίκες αυξήθηκαν. Στην επόμενη περίοδο (2014-2019) η μείωση αφορούσε και τα δύο φύλα, αν και ήταν περισσότερο έντονη στους άνδρες. Στην τελευταία περίοδο (2019-2023) υπήρξε μια μικρή μείωση στο εργατικό δυναμικό των ανδρών, ενώ οι γυναίκες παρέμειναν σταθερές. Στο σύνολο της περιόδου 2009-2023 οι άνδρες στο εργατικό δυναμικό μειώθηκαν κατά 304 χιλιάδες και οι γυναίκες κατά 18 χιλιάδες, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το ποσοστό των γυναικών από 42% σε 44,5%.

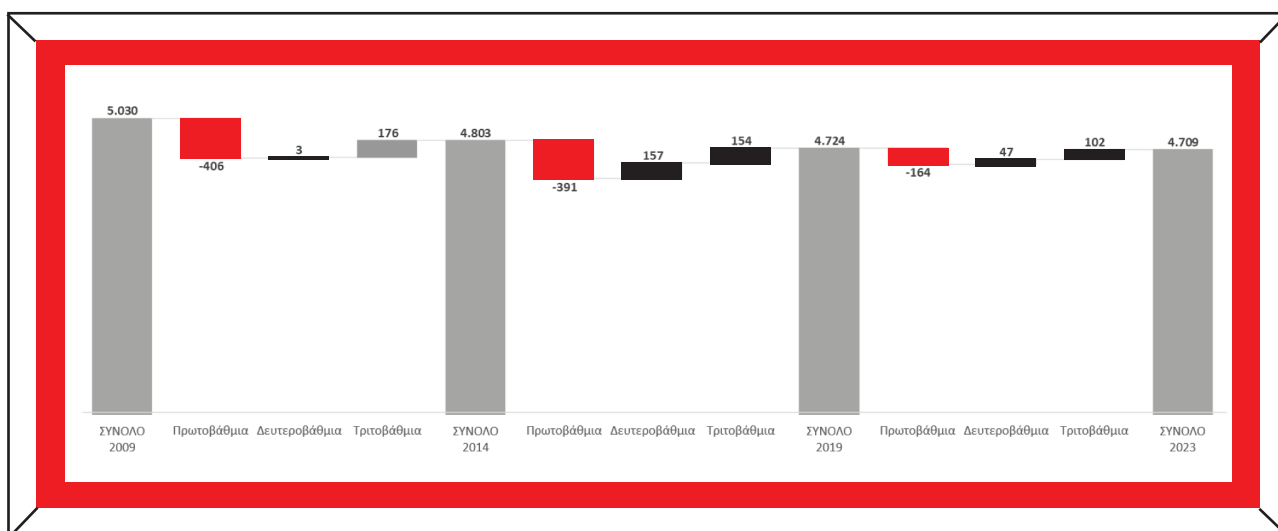
Διάγραμμα 6. Εργατικό δυναμικό κατά φύλο (χιλ. άτομα)

Διάγραμμα 7. Εργατικό δυναμικό κατά ηλικιακή ομάδα (χιλ. άτομα)

Τέλος, μπορούμε να διακρίνουμε το εργατικό δυναμικό ανάλογα με την εκπαιδευτική βαθμίδα. Το κρίσιμο στοιχείο που δείχνει το Διάγραμμα 8 είναι πως η μείωση του εργατικού δυναμικού, σε όλες τις περιόδους, αφορούσε αποκλειστικά τη χαμηλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα, δηλαδή τα άτομα που έχουν ολοκληρώσει μόνο την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στις υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες το εργατικό δυναμικό αυξάνεται συστηματικά. Το συνολικό αποτέλεσμα ήταν η **αύξηση του εκπαιδευτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού, καθώς το ποσοστό των ατόμων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει μειωθεί από 34,1% σε 16,1% του συνόλου, των ατόμων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει αυξηθεί από 40% σε 47,1% και των ατόμων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει μειωθεί από 25,9% σε 36,8%.**

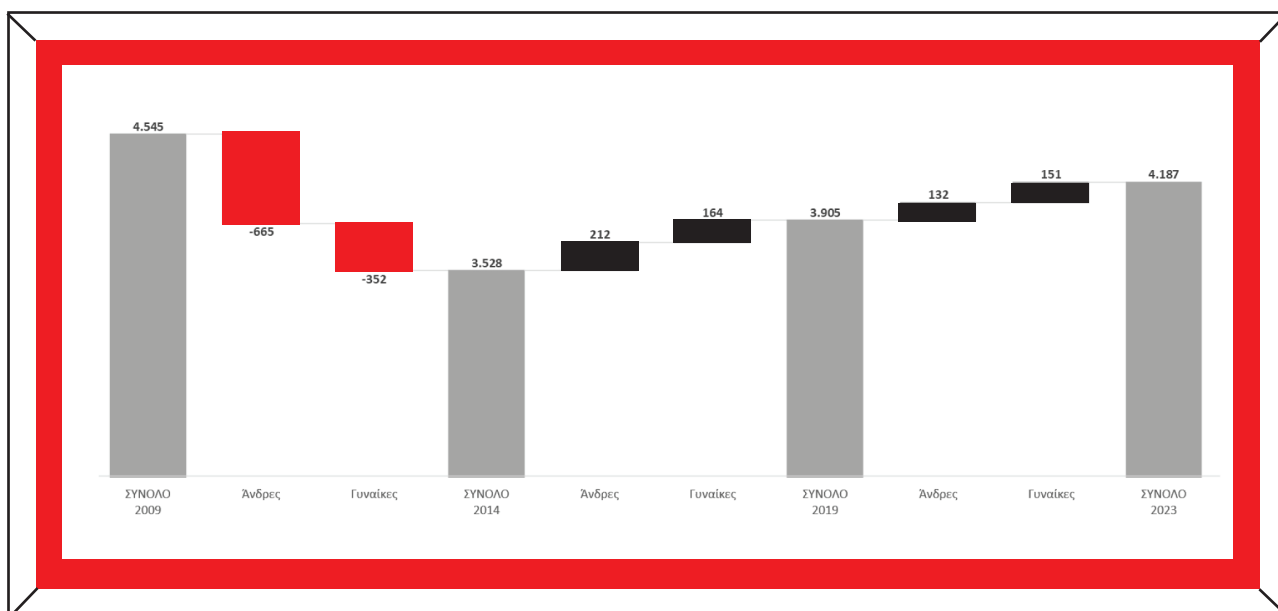
Διάγραμμα 8. Εργατικό δυναμικό κατά επίπεδο εκπαίδευσης (χιλ. άτομα)

4. Απασχόληση

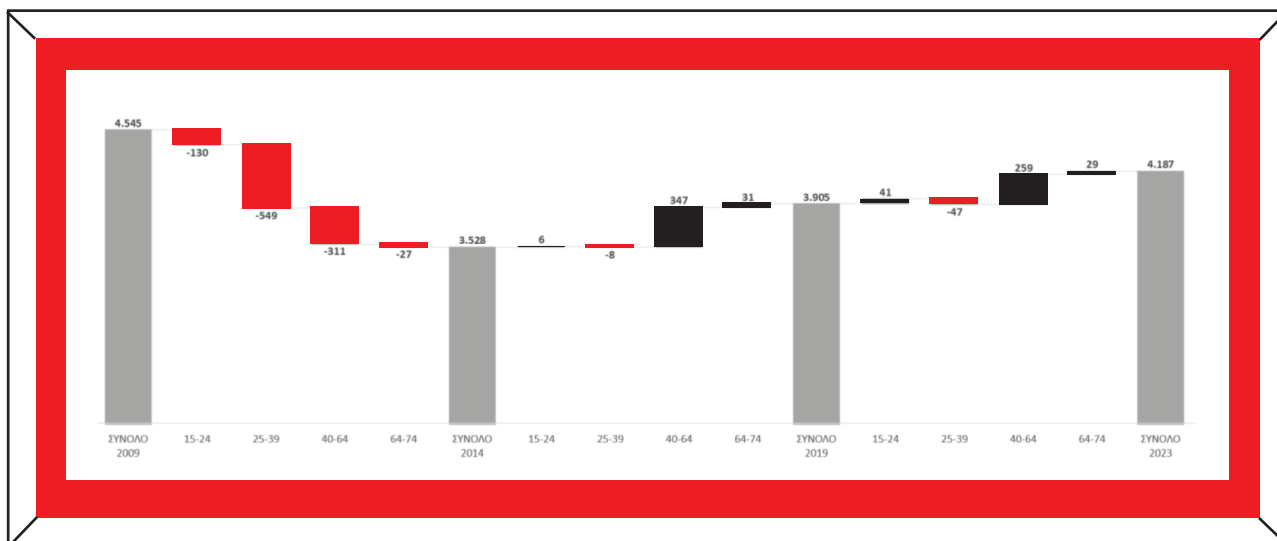
Όπως βλέπουμε στο Διάγραμμα 9, επίσης από τα στοιχεία της Eurostat, η μείωση της απασχόλησης παρατηρήθηκε μόνο κατά την πρώτη περίοδο (2009-2014) και αφορούσε περισσότερο τους άνδρες και λιγότερο τις γυναίκες. Στις επόμενες περιόδους φαίνεται η αύξηση της απασχόλησης, σχετικά ισορροπημένη μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η μικρότερη μείωση της γυναικείας απασχόλησης κατά την πρώτη περίοδο και η σχετικά ταχύτερη αύξηση στις δύο επόμενες έχει οδηγήσει στην **αύξηση του ποσοστού των γυναικών στη συνολική απασχόληση από 40,3% το 2009 σε 42,8% το 2023.**

Διάγραμμα 9. Απασχόληση κατά φύλο (χιλ. άτομα)

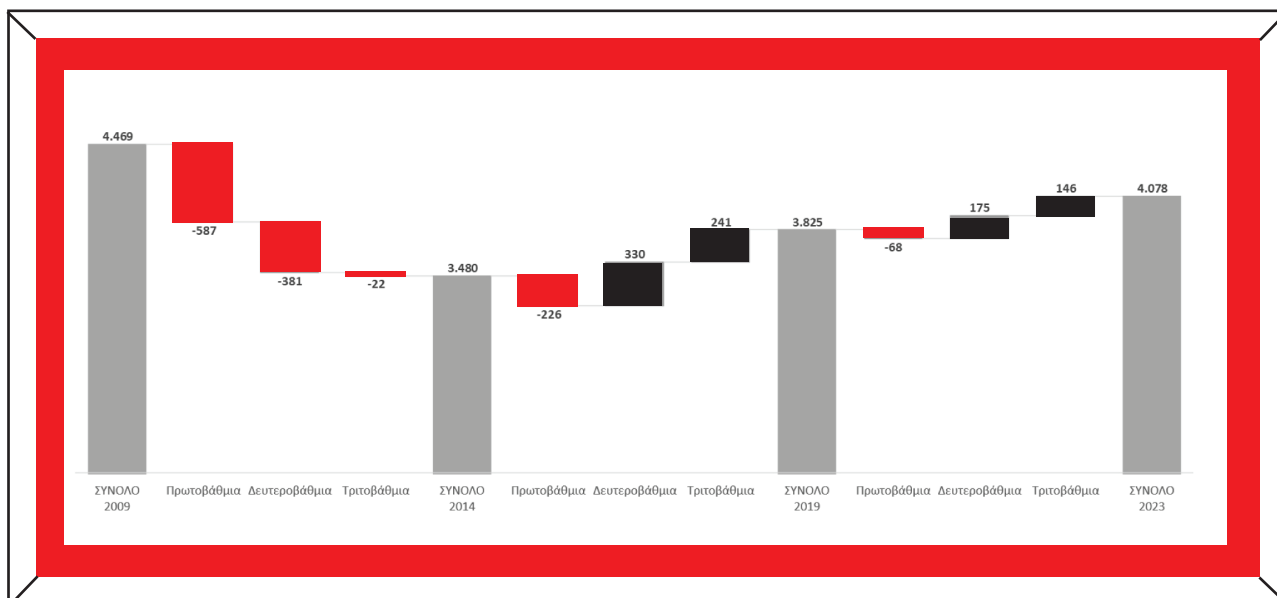
Όσον αφορά την ηλικιακή διάσταση, το Διάγραμμα 10 δείχνει ότι η μείωση της συνολικής απασχόλησης της πρώτης περιόδου περιλάμβανε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Οι μεγαλύτερες μειώσεις, σχεδόν το μισό του συνόλου, καταγράφηκαν στην ηλικιακή ομάδα 25-39 ετών και ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 40-64 ετών. Στις επόμενες περιόδους η απασχόληση αυξήθηκε σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, εκτός από εκείνη των 25-39 ετών, όπου συνεχίζει να μειώνεται. **Το μεγαλύτερο μέρος των αυξήσεων εμφανίζονται στην ηλικιακή ομάδα 40-64, που έχει αυξήσει το ποσοστό της στη συνολική απασχόληση από 51,1% το 2009 στο 62,5% το 2023.**

Διάγραμμα 10. Απασχόληση κατά ηλικιακή ομάδα

Τέλος, οι μεταβολές της απασχόλησης διαφοροποιούνται ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο. Στο Διάγραμμα 11 βλέπουμε ότι οι μειώσεις της απασχόλησης της πρώτης περιόδου συγκεντρώθηκαν κυρίως στους αποφοίτους πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και πολύ λιγότερο στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι αυξήσεις της απασχόλησης των επόμενων περιόδων αφορούν τους αποφοίτους τόσο δευτεροβάθμιας όσο και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ η απασχόληση των αποφοίτων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συνεχίζει να μειώνεται. **Στο σύνολο της περιόδου 2009-2023 έχει αυξηθεί σημαντικά το εκπαιδευτικό επίπεδο των απασχολουμένων. Το ποσοστό των αποφοίτων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη συνολικά απασχόληση έχει μειωθεί από 33,5% σε 15,1%, ενώ το ποσοστό των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει αυξηθεί από 26,7% σε 38,2%.**

Διάγραμμα 11. Απασχόληση κατά επίπεδο εκπαίδευσης (χιλ. άτομα)

5. Συμπεράσματα

Από την παραπάνω συνοπτική παρουσίαση προκύπτουν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Το ποσοστό ανεργίας, μετά την απότομη αύξηση στην περίοδο της κρίσης, μειώνεται συστηματικά από το 2014 μέχρι το 2023. Αν και παραμένει υψηλότερο από εκείνο του 2009, η πτώση του συνεχίζεται στα πρώτα τρίμηνα του 2024 και επιστρέφει σε μονοψήφιο ποσοστό. Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι το ποσοστό ανεργίας μπορεί να είναι ο πιο περιεκτικός δείκτης των συνθηκών στην αγορά εργασίας, αλλά δεν αρκεί για την πλήρη εικόνα. Η ελληνική αγορά εργασίας του 2023 διαφέρει από εκείνη του 2009, τόσο με την ποσοτική όσο και με την ποιοτική έννοια, ακόμα κι αν τα ποσοστά ανεργίας είναι σχετικά κοντά.

Από την ποσοτική σκοπιά, το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας έχει συρρικνωθεί σημαντικά σε σχέση με το 2009, τόσο από την πλευρά της προσφοράς των ατόμων που συμμετέχουν στην αγορά εργασίας όσο και από εκείνη της ζήτησης των επιχειρήσεων που τα απασχολούν. Όπως ειπώθηκε παραπάνω (βλ. Διάγραμμα 5), το εργατικό δυναμικό μειώθηκε κατά 321 χιλιάδες άτομα (ή 6,4%) και η απασχόληση κατά 358 χιλιάδες άτομα (ή 7,8%). Πρόκειται για μια συρρίκνωση που υπενθυμίζει την παρουσία των απωλειών στη διάρκεια της κρίσης, τις οποίες η ελληνική οικονομία δεν έχει ακόμα αποκαταστήσει.

Παρότι οι συνολικές μεταβολές του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης για ολόκληρη την περίοδο 2009-2023 είναι σχετικά κοντά, μεταξύ των περιόδων διαφέρουν. Το εργατικό δυναμικό μειωνόταν τόσο στην περίοδο της κρίσης όσο και στις περιόδους της επαναφοράς, πρόκειται δηλαδή για μακροχρόνια τάση. Αντίθετα, η απασχόληση μειώθηκε δραματικά στην πρώτη περίοδο και αυξήθηκε σταδιακά στις επόμενες. **Η μεγάλη αρχική μείωση της απασχόλησης και η μετέπειτα αύξησή της ήταν οι αιτίες που καθόρισαν τόσο την αρχική εκτίναξη όσο και την ακόλουθη πτώση του ποσοστού ανεργίας. Η μείωση του εργατικού δυναμικού συγκράτησε την άνοδο της ανεργίας στην πρώτη περίοδο και ενίσχυσε την πτώση της στις επόμενες.**

Από την ποιοτική σκοπιά, υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στη σύνθεση τόσο του εργατικού δυναμικού όσο και της απασχόλησης από το 2009 μέχρι το 2023. Η πρώτη είναι η **αύξηση του ποσοστού των γυναικών,** που συνεπάγεται μικρότερη ανισότητα σε όρους φύλου στην αγορά εργασίας. Η δεύτερη είναι η **αύξηση του μέσου μορφωτικού επιπέδου,** καθώς έχει αυξηθεί το ποσοστό των αποφοίτων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έχει μειωθεί το ποσοστό των αποφοίτων πρωτοβάθμιας. Η τρίτη και τελευταία αλλαγή είναι η **γήρανση,** καθώς το ποσοστό των ατόμων ηλικίας άνω των 40 ετών έχει αυξηθεί σημαντικά.

Αξίζει, τέλος, να αναρωτηθούμε τι συνεπάγονται αυτές οι ποιοτικές μεταβολές για τη μέση παραγωγικότητα της εργασίας (ΑΕΠ/απασχολούμενο). Αν παρέμενε σταθερή, τότε η ποσοστιαία μείωση του ΑΕΠ θα έπρεπε να ισούται με την ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης. Από το 2009 έως το 2023 η απασχόληση, όπως είδαμε, μειώθηκε κατά 7,8%, αλλά το πραγματικό ΑΕΠ του 2023, σύμφωνα πάντα με τη Eurostat, είναι κατά 13,4% χαμηλότερο από εκείνο του 2009. Συνεπώς, **η μέση παραγωγικότητα της εργασίας έχει μειωθεί σημαντικά.**

ENA
Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ENA Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org